

פרק תשיעי

ר' עובדיה מברטנורא

שמתו אחיו מחמת מילה, דברי הכל טובל ואוכל פסחו לערב ולא גזרינן ערל ישראל אטו ערל נכרי: ט א מי שהיה טמא. שאלו פטורין מן הכרת. הטמא או שהיה בדרך רחוקה פטרון הכתוב מלעשות פסח ראשון, ועיקר כרת בפסח ראשון הוא, לפיכך אם לא עשו פסח שני פטורים מן הכרת: ואלו חייבין בהכרת. השוגג או האנוס חייבין היו בפסח ראשון אלא שהשגגה והאנוס עכבתו, וכשהזידו ולא עשו פסח שני חייבין בהכרת, כדכתיב (במדבר ט) והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה, משמע דעל כל שאר שגגות ואונסין שאירעו בראשון חוץ מטמא ודרך רחוקה חייבין כרת אם לא עשו פסח שני: ב מן המודיעית. שם מקום רחוק מירושלים מהלך ט"ו מילין, והוא שיעור מהלך

דיני פסח שני

משנה א

מי שְׁהִיָּה טָמֵא או בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה בִּי"ד בְּנִיסוֹן, וְלֹא עָשָׂה אֶת הַפֶּסַח הָרִאשׁוֹן בְּזִמְנוֹ - יַעֲשֶׂה אֶת הַפֶּסַח הַשֵּׁנִי בִּי"ד בְּאֵייר¹²³. וכן אם שָׁגַג - כגון ששכח שהיום ערב פסח או נָאֲנַס וְלֹא עָשָׂה אֶת הַפֶּסַח הָרִאשׁוֹן - יַעֲשֶׂה אֶת הַשֵּׁנִי. אם בן - שגם השוגג והאנוס עושים את השני, לְמַה נֶאֱמָר: טָמֵא או שְׁהִיָּה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה¹²⁴ - הלא לא רק אלו חייבים בפסח שני? לומר לך שְׁאֵלוֹ - הטמא ושהיה בדרך רחוקה פְּטוּרִין מִן הַהִכָּרָת אם לא עשו פסח שני, לפי שנפטרו מפסח ראשון, ובשני לא נאמר כרת, וְאֵלוֹ - מי ששגג או שנאנס בפסח ראשון - חֵיבִין בַּהִכָּרָת אם לא עשו את השני במזיד, כיוון שהיו חייבים בראשון אלא שנדחו לשני:

משנה ב

אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ רְחוֹקָה הַפּוֹטֶרֶת מִן הַפֶּסַח הָרִאשׁוֹן? כֹּל שֶׁנִּמְצָא בְּזִמְנוֹ הַשְּׁחִיטָה מִן הַמּוֹדִיעִים

- העיר מודיעין, הרחוקה מירושלים חמשה עשר מיל וְלַחֲוִין, וְכַמְדָּתָה - המרחק מירושלים למודיעין לְכָל רוֹחַ של ירושלים, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא¹²⁵.

ביאורים והרחבות

123. בגמרא (צב, ב) שואלין: מי שהיה בדרך רחוקה בזמן שחיטה, וחבריו שחטו עבדו וזרקו את הדם, והוא הגיע לירושלים לעת ערב לאכול את קרבן הפסח, מה דינו? רב נחמן אמר: הורצה. רב ששת אמר: לא הורצה. רב נחמן סובר: מיחס הוא דחס רחמנא עליו, ואי עביד תבא עליו ברכה (חסה התורה עליו שתהא לו תקנה בפסח שני, אבל אם התאמץ במיוחד לעשות בכל זאת פסח ראשון - תבוא עליו ברכה). ורב ששת סובר: מידחא דחיייה רחמנא כטמא (כשם שהטמא אינו רשאי להקריב אם ירצה, כך גם זה יידחה).

124. נאמר בתורה (במדבר ט, י-יא): "דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לְנַפְשׁוֹ או בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה לָכֶם או לְדַרְתֵּיכֶם וְעָשָׂה פֶסַח לֵה'. בַּחֲדָשׁ הַשֵּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעַרְבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל מִצּוֹת וּמִרְרִים יֵאָכְלֶהוּ".

125. בגמרא (צג, ב) נחלקו חכמים מהי "דרך רחוקה" על פי רבי עקיבא. עולא אמר: אי זה הוא דרך רחוקה? כל שאין יכול ליכנס בשעת שחיטה. כלומר שאף אם יהלך כל שעת שחיטה לא יגיע, ושעת שחיטה מתחילה מחצות היום ואילך ונמשך זמנה עד שתשקע החמה, ומחצות

רבי אליעזר אומר: מאסקפת - מפתן העזרה ולחויז - אפילו מי שהיה קרוב לירושלים, אלא התעכב מסיבה כלשהי ולא הגיע לאסקופת העזרה עד סוף שעת הקרבת הקרבן, נדון כדרך רחוקה.¹²⁶ **אמר רבי יוסי: לפיכך נקוד על האות ה' במילה "רחוקה", למעט ולומר לך: לא מפני שרחוקה ודאי** - דרך רחוקה ממש, **אלא אפילו מאסקפת העזרה ולחויז**¹²⁷:

משנה ג

מה ההבדלים בין פסח הראשון בי"ד בניסן **לשני** בי"ד באייר?

בפסח הראשון אסור שיהא חמץ ברשותו, והעושה כן עובר **בבל יראה ובל ימצא, והשני** - בפסח שני, מותר להחזיק **מצה וחמץ עמו בבית** שכן בפסח שני נוהגות רק המצוות שבגוף הפסח.

בפסח הראשון טעון אמירת **הלל באכילתו, והשני** - בפסח שני אינו טעון **הלל באכילתו**¹²⁸. **זה וזה טעונין הלל בעשייתו** - בשעת שחיטת

ר' עובדיה מברטנורא
אדם בינוני בימי ניסן וימי תשרי שהימים והלילות שוים מהנץ החמה עד בין הערבים שהוא שעת הקרבת הקרבן: חוץ לאסקופת העזרה. אפילו היה קרוב לירושלים וחלה ונתעכב ולא הגיע לאסקופת העזרה עד סוף שעת הקרבת הקרבן, נדון בדין דרך רחוקה. ור' עקיבא סבר שאין לו אלא דין נאנס אבל לא דין דרך רחוקה, הואיל והיה מן המודיעית ולפנים. והלכה כר"ע. לפיכך נקוד על ה' של רחוקה. אני שמעתי לדרוש, רחוק חמש אמות מאסקופת העזרה, שאפילו אינו רחוק אלא חמש אמות בלבד בסוף שעת [הקרבת] הקרבן נדון בדין דרך רחוקה: ג והשני חמץ ומצה עמו בבית. דכתיב (במדבר ט) ככל חוקת הפסח יעשו אותו, משמע מצוות שבגופו כגון צלי ועל מצות

ומרורים יאכלוהו עושין אותו ככל חוקת הפסח, אבל מצוות שעל גופו ממקום אחר כגון תשביתו שאור ולא תשחט על חמץ אין עושין אותו ככל חוקת הפסח: הראשון טעון הלל באכילתו וכו'. דכתיב (ישעיה ל') השיר יהיה לכם כליל התקדש חג, ליל המקודש לחג שהוא פסח ראשון טעון הלל, ושאינו מקודש לחג אינו טעון הלל: זה וזה טעונים הלל בעשייתו. דלילה מיעט קרא משיר,

ביאורים והרחבות

ועד שקיעת החמה מהלך חמשה עשר מיל. **ורב יהודה** אמר: כל שאין יכול ליכנס בשעת אכילה. פירוש: אינו יכול להגיע לעיר בשעת אכילה, שזה משקיעה ועד חצות הלילה לחכמים (עולא ורב יהודה נחלקו מהו המרחק בין ירושלים למודיעין, ועיין בתוספות ד"ה רב יהודה).

126. ורבי עקיבא סובר שמי שהיה מן המודיעין ולפנים ולא יכל להגיע לעזרה, דינו כדיון נאנס ולא כדיון מי שהיה בדרך רחוקה.

127. בגמרא (צד, ב) מובאת ברייתא הדורשת את דברי רבי אליעזר מהפסוק באופן אחר: תניא רבי יוסי הגלילי אומר: (אילו נאמר רק) "דרך (רחוקה)" שומע אני מהלך שנים או שלשה ימים, כשהוא אומר (בפסוק אחר) "ובדרך לא היה" (ולא מזכיר רחוקה), מגיד שמאסקופת העזרה ולחוץ קרוי דרך.

128. בגמרא (צה, ב) למדין שפסח ראשון טעון הלל (גם באכילתו) דכתיב (ישעיה ל, כט): "השיר יהיה לכם (ביום שתגאלו מן הגלות. רש"י) כליל התקדש חג", לילה המקודש לחג - טעון הלל, לילה שאין מקודש לחג (פסח שני) - אין טעון הלל.

הפסח, וְנֶאֱכָלִין שניהם **צְלִי עַל מִצּוֹת וּמְרוֹרִים,**
וְדוֹחִין שניהם **אֶת הַשֶּׁבֶת** בעשייתם, לעניין
שחיטה וזריקת הדם¹²⁹:

משנה ד

הַפֶּסַח שֶׁבָּא בְּטוֹמְאָה - כגון במקרה שרוב הקהל
היו טמאים בערב פסח (לעיל ז, ו), בכל זאת **לֹא**
יֵאָכְלוּ מִמֶּנּוּ זָבִין וְזָבוֹת גְּדוֹת וְיוֹלְדוֹת שהרי רק
טומאת מת נדחית מפני הפסח, ולא שאר טומאות.
וְאִם בכל זאת **אֶכְלוּ** הזבים וזבות וכו' מהפסח -
פְּטוּרִים מִכֶּרֶת על אכילת קדשים בטומאה, לפי
שנאמר (ויקרא ז, יט-כ): **"כָּל טְהוֹר יֵאָכֵל בֶּשֶׂר וְהִנְפֵּשׁ**
אֲשֶׁר תֹּאכַל בֶּשֶׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטִמְאָתוֹ
עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּי", ודרשו: בשר
הנאכל לטהורים חייבים עליו כרת, ושנאכל לטמאים
- אין חייבים עליו כרת. אבל אינם פטורים מכרת על
ביאת מקדש בטומאה, אם נכנסו בזמן זה.

רַבִּי אֶלְעָזָר פּוֹטֵר טְמֵאִים אֵלֶּה אֶף עַל בִּיאַת
מִקְדָּשׁ¹³⁰:

משנה ה

מֵהַ הַהִבְדֵּל בֵּין פֶּסַח שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעֲתוֹ
בְּצִאתָם מִמִּצְרָיִם לְפֶסַח דְּוֹרוֹת - הנעשה מדי

ר' עובדיה מברטנורא
יום לא מיעט: ד לא יאכלו
ממנו זבין. דגבי טמא לנפש
כתיב איש, דדרשינן מיניה איש
נדחה ואין צבור נדחין, (אבל גבי
זבה אף צבור נדחין): ואם אכלו
פטורים מכרת. דאוכל קדשים
בטומאת הגוף דכתיב (ויקרא ז)
כל טהור יאכל בשר, וסמך ליה
והנפש אשר תאכל בשר כו'
וטומאתו עליו ונכרתה, בשר
הנאכל לטהורים, טמאים חייבין
עליו משום טומאה, ושאינו
נאכל לטהורים כגון פסח הבא
בטומאה, אין טמאין חייבין
עליו משום טומאה: אף על
ביאת מקדש. פוטר הזבין
והזבות אם נכנסו למקדש
פטורים, כשהפסח נדחה מפני
הטומאה, דכתיב (במדבר ח)
וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל
זב וכל טמא לנפש, בזמן
שטמאי מתים משתלחין זבין
ומצורעים משתלחין, אין טמאי
מתים משתלחין אין זבין
ומצורעים משתלחין. ותנא
קמא לא דריש לקרא להכי,
דכולהו אצטריכו לחלקם

ביאורים והרחבות

129. בגמרא (צה, ב) מדייקין מלשון המשנה שפסח שני דוחה שבת, אבל טומאה אינו דוחה. נמצא שהמשנה אינה כרבי יהודה. דתניא: (פסח שני) דוחה את השבת ואין דוחה את הטומאה, רבי יהודה אומר: אף דוחה את הטומאה. מאי טעמא דתנא קמא? מפני טומאה דחיתיו (לאותו אדם שלא יכל לעשות פסח ראשון), יחזור ויעשה בטומאה?! ורבי יהודה? התורה חזרה עליו לעשותו בטהרה, לא זכה - יעשה בטומאה. תנו רבנן: פסח ראשון דוחה את השבת, פסח שני דוחה את השבת, פסח ראשון דוחה את הטומאה, פסח שני דוחה את הטומאה, פסח ראשון טעון לינה, פסח שני טעון לינה. דוחה את הטומאה כמאן? כרבי יהודה. ולרבי יהודה טעון לינה?! והא תניא רבי יהודה אומר: מניין לפסח שני שאין טעון לינה? שנאמר: "ופנית בבקר והלכת לאהליך" וכתיב "ששת ימים תאכל מצות", הנאכל לששה טעון לינה, שאין נאכל לששה אין טעון לינה? תרי תנאי ואלביא דרבי יהודה (אחד סבור שפסח שני טעון לינה, ואחד סבור שאינו טעון לינה).

130. טעמו מבואר בברייתא, שנאמר בתורה (במדבר ה, א-ג): "צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש... ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם",